

Hangay György:

120 éve született az angol beteg --- aki magyar volt

Tarka-barka történeim főszereplői különös emberek. Ezúttal is egy rendkívüli személyről lesz szó, aki alaposan megmozgatta a regényírók és filmkészítők fantáziáját és életrajz írói mai napig vitatkoznak, hogy valójában ki is volt ez az ember.

Tehát lássuk, ki is volt az a bizonyos „angol beteg” és miért kapta őt szárnnyára a világhír?

A tizenkilenc évvel ezelőtt készült „Az angol beteg” című filmre biztosan sokan emlékeznek. Cím szereplője — a kérdéses beteg — nem angol volt, hanem magyar, mégpedig nem más, mint **Almásy gróf**, aki a film szerint mindenféle gyanús dologba keveredett, zűrös nőügyekbe, kémkedésbe meg még ki tudja mibe. A lényeg az, hogy a film jól sikerült, sok díjat is nyert, de jóformán egy kukk sem igaz belőle. Mondjuk, ez nem ritkság a filmvilágban, de alapjában véve nem is fontos, hiszen nem dokumentumfilmről van szó, hanem egy 27 millió dollárba került játékfilmről. Minden képpen megérte megcsinálni, mert majdnem tízszer ennyit hozott a konyhára — mi magyarok meg ismét egy kis hírnévhez jutottunk.

Azt mondtam, hogy egy kukk sem volt igaz belőle — de úgy látszik, még én sem mondom igazat, mert Almásy tényleg létezett, ha nem is volt angol beteg vagy gróf.

Teljes nevén **zsadányi és törökszentmiklósi Almásy László** családjának borostyánkővi várában született 1895. augusztus 22-én. A hangzatos név és a várkastély ellenére, az Almásy család

ezen ága mégsem viselte a grófi címet. Vagyon azonban volt és ezáltal az ifjú Almásy jó neveltetésben részesült, először Kőszegen, a Bencéseknel, aztán Grazban és végül Angliában. Nem lehetett kimondott mintadiák, mert már tíz éves korában erős dohányos volt, a gimnáziumigazgatót kerékpárjával elütötte és ráadásul saját készítésű vitorlázó-repülőjével összezúzta saját magát is. Az első vitorlással való szerencsétlen szárnypróbálgatás nem vette el a kedvét a repüléstől — sőt, mondhatni, hogy a balul végződő kaland megszabta életútját és a repülés szerelmese lett. 1910-ben tüdőszantóriumba került — ami nem csoda, hiszen akkor már vagy öt éve dohányzott.

Angliában ismerkedett meg a nagy Afrika-kutatók műveivel és ugyanakkor a cserkészmozgalommal is, melynek aktív tagja lett és maradt későbbi élete során is. Az I. Világháború hazaszóltotta és bevonult a vas vármegyei 11-es huszárokhoz. Kissé rendhagyó huszár lehetett, mert ló helyett repülőre ült és pilótaként az orosz, majd az olasz fronton teljesített szolgálatot. Repülős karrierje a háború után is folytatódott. Ne felejtjük, hogy ezek az évek a légi és földi gépjárművek hőskorát jelentették. Az autózás és motorozás is a kaland kategóriába tartozott és Almásy ebből is kivette részét. A Steyr céget képviselve számos nagy autóversenyben vett részt — nem egyet meg is nyert. Egy hosszú autótúrán került először Afrikába — Alexandriából indulva a Nílus mentén egészen Kartúmig jutott el, majd átkelt a Líbiai és a Núbiai Sivatagokon. Kairó nagyon megtetszett Almásynak, és amikor a Steyr cég képviselőjeként letelepedett ott, életének új fejezete kezdődött. Számos sivatagi felfedező utat tett meg a cég újabb típusú autót kipróbálандó. A repülést sem hanyagolta el és pilótáiskolát nyitott Kairóban. Hamarosan is

mert emberré vált a felsőbb körökben is és megismerte **Fuad királyt és az uralkodóház számos tagját. Kemal el Din** herceg bőkezűen támogatta Almásy utazásait, mert felismerte, hogy Almásy munkája felbecsülhetetlen földrajzi és főleg stratégiai szempontból, feltárja Afrika eddig ismeretlen részeit. Mindközben több vadászexpedíciót is vezetett a Líbiai-sivatagban, ezek egyikén **Széchenyi Zsigmonddal és Horthy Jenővel** is együtt vadászott. Kalandjairól Széchenyi a „Hengergő homok” című könyvében írt.

Iagzi hínévre akkor tett szert, amikor az 1933-ban tett felfedező útján a sivatag közepén megtalálta a Zarzura oázist. Expedíciója a homokdűnéken keresztül, Egyiptomon át közelítette meg Zarzurát. A helybeliek csak a keréknyomok láttán hitték el Almásynak, hogy a homoktengeren keresztül érte el az oázist, és az **Abu Ramla azaz a Homok Atyja** nevet adták neki. Az oázisnál is sokkal fontosabb felfedezése volt az úgynevezett Úszók Barlangjának megtalálása és tudományosan feltárása. Az itt talált mintegy 800 ősrégi falfestményből arra a következtetésre jutott, hogy egykor azon a helyen, ahol egy fűszál sem maradt meg, hajdanán időszakos vagy állandó vizek voltak. Óriási szenzációnak számított ez hiszen azt jelentette, hogy a Szahara végtelen homoktengerét egykoron gazdag növényzet borította. De számunkra egy talán még fontosabb felfedezése is volt. *A Nílus egyik szigetén egy olyan berber törzset talált, mely magyarabbnak nevezte magát. Ez a nép Vádi Halfa közelében élt — és él ma is. Állítólag II. Szolmán szultán serege által összefogdosott magyar hadifoglyok, majd katonák leszármazottai.*

A második világháborúban a németek oldalán harcolt. Azt is mondták róla, hogy náci volt. Mi igaz ebből? Való igaz, hogy tartalékos tisztként az úgynevezett

Sivatagi Róka, Rommel afrikai csapatában szolgált, mint pilóta és sivatagi vezető. Felderítő volt és helyismerete révén nélkülözhetetlennek bizonyult néhány kényes akció végrehajtásában. 5600 km hosszú úton, víznélküli sivatagon át német hírszerzőket vezetett az angol vonalak mögé, szabotázs akciókban vett részt és felderítőcsapatokat irányított a Szahara feltérképezetlen tájain. Tetteiért az első és a másodosztályú Vaskereszt kitüntetést kapta. Háborús kalandjait könyvekben is közzéadta, „Rommel seregénél Líbiában” címmel. *De hogy náci lett volna? Aligha — mert ennek pont az ellenkezőjét bizonyította, amikor 1944-ben hazatért. Budapesti, Horthy Miklós úti lakásán jónéhány üldözött zsidónak nyújtott menedéket. Többek között Fuchs Jenő olimpiai bajnok fiát, Györgyöt is rejtette. A német tiszt egyenruha és a kitüntetések hatásos védelmet nyújtottak a razzizáció nyilasok ellen. De az is nyilvánvaló volt, hogy Almásy az életével játszott, mert egy lebukás esetén nem számíthatott volna irgalomra.*

Nem mondhatjuk, hogy a háború után kezdődött életének legszebb korszaka. Pont az ellenkezője. A háború után Almásy többször is letartóztatták, háborús és népellenes bűncselekményekkel vádolták, többek között a „Rommel seregénél Líbiában” című könyvét fasiszta propagandának nevezték, és kegyetlenül bántalmazták, kínvallatták. A Rommel melletti szolgálatot elismerte, de a háborús bűnököt tagadta. Végül a nagy orientalista, **Germanus Gyula** vallomásának köszönhetően mentették fel. A per 1946 februárjától egészen novemberig húzódott. 1947-ben újra letartóztatták, de ekkor az egyiptomi Faruk király unokaöccse közbenjárására szabadult ki. Lakását is elvesztette, menekülnie kellett, először Bécsbe, majd Triesztbe, majd ismét Kairóban kötött ki.

Sportrepülés-oktatásból, valamint sivatagi autós kirándulásokból biztosította megélhetését. 1949-ben Párizsból Kairóba repült, egy vitorlázó repülőgépet vontatva, mindössze két leszállással, ami abban az időben távolsági világrekordnak számított.

1951-ben autót vitt Ausztriába javításra, útja során súlyosan megbetegedett és amőbás vérhastól szenvedve került a salzburgi kórházba. Állapota még egy operáció után sem javult. Halálos ágyán értesült arról, hogy kinevezték az Egyiptomi Sivatagkutató Intézet igazgatójává. 1951. március 22-én halt meg. A salzburgi Közöstemetőben helyezték örök nyugalomra.

Tehát valóban mondhatjuk, hogy az „Angol Beteg” — filmhősének nem sok köze van az igazi Almásyhoz, mert ő nem égési sebekkel került kórházba és nem egy kórházi ápolónő ölte me. Mások feleségét sem szerette el, mint a filmbeli Almásy — és semmi képpen sem volt náci.

Tisztelettel és nagybecsüléssel emlékezzünk rá, mert igazi magyar úriemberként élte életét, kimagasló eredményeket ért el a repülés és az autózás terén, kiváló, világhírű Szahara szakértő és fontos történelmi emlékek felfedezője volt. Aki ismeri életét történetét, az nyilván így vélekedik. De sajnos még halála után is érte inzultus, mert egy angol riporter úgynevezett leleplező könyvet írt róla, melyben felhánytorgatja, hogy Almásy soha sem volt gróf (mellesleg megjegyezve, ő sohasem állította ezt), viszont náci volt és ellentétben a filmbeli Almásyval, nem volt szerelmes egy nőbe sem, hanem egy német katonába, aki a háborúban meghalt. Mondanom sem kell, hogy mindez csak szenzációkeltő koholmány, hiszen komoly, szavahihető Almásy kutatók is cáfolják ezeket a rágalmat, kik részletesen tanulmányozták életének minden mozzanatát és gondosan gyűjtötték a fennmaradt írásos bizonyítékokat és a még élő kortársak beszámolóit. Almásy nem volt nő, de több szerelmi kapcsolata is volt életében, eljegyzett norvég származású menyasszonyát pedig pusztán egy félreértésből eredő nézeteltérés miatt nem vette el. **A náccal való szembeszállásról pedig már beszéltem és ehhez csak annyit fűzök még, hogy lehetett-e az náci, aki 1944-ben Magyarországon fel merte venni a harcot az antiszemitizmus ellen?**

Közösség és egyesület alakul a szenvedélyes báróné kultusza köré

A múltból gyakorta előbukkan egy-egy olyan személyiség, aki magával ragad bennünket. Szilvássy Carola ilyen, s rendkívüli női egyéniségekből pedig sohasem lehet elég — fogalmazott a kormányfő felesége, **Lévai Anikó**, akit gróf Bánffy Miklós egykori múzsája, Szilvássy Carola házsongárdi temetőben található sírjának felújítása kapcsán kérdeztünk.

A méltatlanul mellőzött asszony Kolozsvár kulturális életének meghatározó egyénisége volt, s noha a Bánffy-emlékévé helyezte most reflektorfénybe Carola alakját, elérkezett az idő, hogy a polihisztor nagyrúrtól függetlenül is megismerjük őt.

A Bánffy Miklós-emlékévé kapcsán vetült figyelem báró **Bornemissza Elemérné Szilvássy Carola**, az írő-polihisztor múzsája, az Erdélyi Trilógia főhősnője, **Milóth Adrienne** ihletadója iránt. Azóta Erdély egykori nagyasszonya felé határon innen és túl feléledt a kíváncsiság, mi több, egyesület és közösség szerveződik kultusza köré.

A múlt évben Kolozsváron rendezett, a személyét felidéző — **Szebeni Zsuzsa** művészettörténész, Bánffy-kutató által rendezett — tárlat után hirtelen özönleni kezdtek a látogatók Carola elhagyott sírjához, amely akkor szerényen csak Bornemissza Elemérné néven őrizte emlékét a kolozsvári házsongárdi temetőben, a Bánffy-kripta mellett, alig láthatóan, a földbe süllyedve. *Ekkoriban kelt a gondolat, hogy fel kellene újítani a nyughelyet.* A Carolát tisztelő, munkásságát jól ismerő **Lévai Anikó, Orbán Viktor miniszterelnök felesége** is tagja annak a kezdeményezésnek, amely egyesület formájában kívánja ápolni Carola emlékét, s mind többekkel megismertetni alakját. Lapunk megkeresésére Lévai Anikó hangsúlyozta, hogy sohasem lehet elég erős, példamutató asszonyokból, rendkívüli női egyéniségekből. „Mindannyiunknak szükségünk van példaképekre. Kortársaink között is vannak kiemelkedő alakok, akik meghihetnek minket. De a múltból is előbukkanhat olyan személyiség, aki magával ragad bennünket. Szilvássy Carola alakja ilyen. Ez a nagyszerű asszony, annyi kiváló, ismert férfi — művész, politikus, földbirtokos — múzsája, támasza, patrónája megérdemli, hogy megtaláljuk sírhelyét a házsongárdi temetőben, most már felújítva. *Azt kívánom, váljon egyfajta zárandokhelyé Carola*

sírja. *Jöjjenek a temetőhöz tiszteletüket tenni mindazok, akik hisznek a háttérben munkálkodó, de energikus, okos, bátor, erős asszonyokban, akik mellett könnyű okos, bátor és erős férfinnak lenni*” — magyarázta Lévai Anikó.

Bánffy Miklós tizenhét éves kora óta ismerte és élete végéig tisztelte Szilvássy Carolát, de édesapja tiltakozása miatt nem vehette feleségül. Carola Bornemissza Elemér házastársa lett, ám kapcsolatuk nem volt szerencsés, egyetlen gyermekük született, akit kiskorában elveszítettek.

Férjétől külön költözött, majd Kolozsvár emblematikus alakjává vált: alig volt olyan kulturális vagy társadalmi kezdeményezés, amelyben Carola ne vállalt volna szerepet. Olyan nő volt, akit nem lehetett figyelmen kívül hagyni, végletes személyiség, szenvedélyesen gyűlölt és szeretett, vagány, különös asszony, vállalkozó szellemű, kora társadalmi normáival szembe szegülő. Egyebek mellett a Kolozsvári Nőszövetségelnöke, amarovásárhelyi Kemény Zsigmond Irodalmi Társaság

tagja, az Erdélyi Színpártoló Társaság alelnöke, az Erdélyi Helikon védnöke, az Óvári Szalon mozgatórugója, az Erzsébet-rend kitüntetettje, a diakonissza mozgalom első számú támogatója is volt, az első világháború sebészeti különítményében ápolónőként szolgált.

Haladó gondolkodása, kreativitása főzési szokásaiból is tetten érhető: összegyűjtötte az erdélyi arisztokrata családok menüit, étkezési szokásait, majd lejegyezte őket.

Molnár-Bánffy Kata azt mondta: a családban sokat hallott Caroláról, már egészen fiatalon megragadta a képzeletét az a sok értékes dolog, amelyben részt vett. „A nagymamám testvérétől, **Zichy Jozefától** ajándékba kaptam Carola saját receptes füzeteiből kettőt, és még inkább vonzani kezdett ennek a varázslatos nőnek a személyisége” — magyarázta a Bánffy család leszármazottja. Hangsúlyozta, ezek a feljegyzések végül részei-váltak Carola nemrégiben kiadott új recept-könyvének, amelyből többek között kiderül, hogyan kell erdélyi módra Richelieu-pulykát készíteni.

„*Igazi cselekvő asszony volt ő, hihetetlen, mennyi területen remekelt. Talán ezzel is kompenzálta családi életének tragédiáját. Kereste a kihívásokat, bármibe is fogott bele, sikerre vitte*” — mutatott rá.

Azt is kiemelte, hogy bár Carolát a Bánffy-kultusz tette ismertté, mégis itt az ideje, hogy önmagában meghatározó női egyéniségként emlegessük.

Az egyelőre bejegyzés alatt álló Carola Egyesület ápolni szeretne mindent, ami előbukkan Szilvássy Carola munkásságából, emellett gondozni kívánja Bánffy Miklós emlékét is, valamint rejtőzködő, gazdátlan, erdélyi, kulturális jelentőséggel rendelkező, de pénzbeli értékkel nem bíró hagyatékoknak otthont adni, azokat ápolni szándékozik.

Stilléry Éva
(Magyar Hírlap)

